

desarribar, esterribar, derrribar, sorrriba, arribent, arriba (interj.), *ribalta, ripícola*

Riba 'grosella', V. *ribes*

RIBALD, ant. 'home de mala vida, de la púrria', pres del fr. ant. *ribalt* id., i 'llibertf', 'vagabund', 'soldat saquejador', que sembla ser derivat de *riber* 'lliurar-se a la lascívia', 'bellugar-se enjogassadament', mot d'origen germànic, emparentada amb l'a.-al. ant. *riban* 'fregar, refregar', al. *reiben* id., a.-al. mj. *riben* 'jaure carnalment'. □ 1.ª doc: fi S. XIII

«Un monge qui fo *ribaut* en lo segle e yoguador e maugut per maligne esperit», *VidesR*, 179r1 (i el model llatí ja portava «in saeculo *ribaldus* fuerat», 534. 16); «lo cardenal --- passà denant una taverna on havia molts *ribauts* e arlots qui jugaven als daus --- dient molt vilanes paraules e sutzes de J. Cr. --- per un joc que havia perdut als daus; lo cardenal devallà de son palafre, e donà l al *ribaut* qui blastomava Déu, per ço que l beneis e que null temps no l blastomàs --- yo doní irat --- —dix lo cardenal— com cogit que per joc de daus són tants *ribauts* e arlots qui mal dien e ---», Llull (*Blang.*, *NCl* II, 180.22ss.); «l'hom vaja dret a l'altre --- e que l suport --- si doncs les maneres no eren importables, axí com són passions de orats o de manifestes *ribalts*», Eiximenis (*Regiment*, *NCl*, 99.12); «los *ribalts* stan en les plasses jugant a la grescha», AntCanals (*Provid*, *NCl*, 112); figura *ribald* també en StVicentF (*Serm.* II, 153.19, cita a *FADRF*). I l'InuLC cita encara *ribaut* en Desclot, §§ 58, 61, 81, en les poesies de Llull (ed. Rosselló, 139) i «a troters e *ribauts* e homes diffamats» en un doc. de 1396.

Que en català és un manlleu de França és evident pels mateixos fets filològics: descabdellament limitat i poca freqüència en català, vastíssims en francès dels orígens (freqüent ja en el S. XII), no tant en llengua d'oc, on es presenta menys sovint i més tard, des de mj. S. XIII (*Crozada*, Bert. Carbonel de Marsella, *ribaudr* hapax un poc anterior, en Marcabré, Rayn. v, 92; *PSW* VII, 240). Sobretot un fet encara més decisiu és que *ribaut* és derivat del verb *riber*, únicament francès, i també documentat des del S. XII L'etimologia germànica esbossada a dalt fou ja establerta per Diez (*Wb*, 268-9), precisada per Gamillscheg (*EWFS*), acceptada per M-Lübke (*REW*, 4206) i un poc més descabdellada per mi mateix en el *DCEC* IV, 10, i més tard en el *FEW* XVI (1958), 702-4. No hi ha hagut gaire oposició.

Només Spitzer (*Mélanges Hoepffner* 1949, 106-112, amb aplaudiment de Baldinger, *Germanisch-Romanische Mon.* 1961, 223, decantant-se contra Wartburg) hi proposà una enginyosa rectificació. *Ribaut* vindria d'un compost francès *RĪD-BALD, que es pot entendre com 'ràpid o viu o joió', 'de cavalcar, o de brandar d'ací d'allà', si entenc bé que es tracta dels mots germ. comuns RĪDAN 'cavalcar' i primitivament 'brandar' (angl. *ride*, al. *reiten* etc.) i BALD 'ardit, zelós, ràpid' (d'on el romànic BALD 'joió' etc.) No veig, però, cap raó per posar en dubte que *ribaut* sigui derivat del fr.

ant. i mj. *riber*, amb el vivíssim sufix francès *-aud*; certament *ribaut* fou més freqüent, i aconseguí més desenrotllament que el verb, però la diferència no és tan gran que pugui de cap manera induir-nos a sospitar que *riber* no sigui la base. Això sol obliga a descartar la teoria de Spitzer-Baldinger i llur hipotètic *RĪDBALD.

En canvi *riber* és una realitat indiscutible, que visqué des d'èpocs i romans molt coneguts de data arcaica (*Perceval*, *Foulque de Candie*) passant per autors de llenguatge vivíssim i popular, com Adam de la Halle (dos cops) i Gautier de Coinci, en el S. XIII, fins a *Jeux-Partis*, *Pastourelles* i hagiografies poètiques del XIV i el XV: Godefroy VII, 184bc; *FEW* XVI, 702a12. La relació amb el sentit obscè de l'a.-al. mj. és evident per textos com «je le vis *riber* et escoler une garce» que cita God. d'una pastourelle i que figura en un jeu parti. El sentit més corrent de *riber* «cajoler, folàtrer avec, se livrer ardemment au plaisir» indiquen el mateix.

DERIV: *Ribalda* f. StVicentF (*Serm.* I, 38 6). *Ribaldaria* 'intriga perversa': «fan ofici del diable, cercant e ordint *ribalderies*, calúpnies e mals», Eiximenis (*Do Comp.*, *NCl*, p. 72), variants *ribalteria*, *ribatleria*.

Ribadoquí 'culebrina' (1640, Barra, *Artill.*; *ribalderquí*, 1472, *DAG*): no és manllevat de l'it. *rabadocherno* (del qual Tommaseo a penes dóna documentació), com diu *AlcM*, sinó del fr. mj. *ribaudequin* «balista, esp. de canon monté sur des roues» (1340-1566), amb variant *ribadoquin* en el dicc. de Trévoux (que el *FEW*, n. 16, declara gratuïtament error d'escriptura): és una aplicació figurada del fr. mj. *ribaut* «valet d'armes, soldat pillard» (Ss. XIII-XIV, God., *FEW*, 702a28), documentat sobretot en textos de Flandes: al qual, doncs, s'afegí el conegut sufix diminutiu *-kin* (=al. *-chen*) de la llengua flamenco-holandesa Del fr. passà també al cast. *rebaudoquin* (2.ª quart S. xv) i el mosàrab *ubriquin* (*PAlc*) sobre els quals V. l'article RIBALDO del *DECH*

Ribalta, V. *riba* *Riban*, gallicisme, del fr. *ruban* id., d'on *ribaner* *Ribanc*, V *riba* *Rbàs*, *ribast*, V. *riba* *Ribasta*, V. *rabasta* (BAST) *Ribatge*, V. *riba* *Ribaud*, V. *ribald* *Ribell*, *ribella*, *ribellada*, *ribeller*, V. *gibrell*; afegim-hi una cita, valuosa pel fet de venir d'un escriptor de llenguatge tan barceloní (tot i que avui es diu *gibrell* i no pas *ribell* a Bna.): «hi havia en l'aiguera 'l *ribell* ple d'aigua, y un plat de pisa a dins», EmVilanova (*O. C* II, 120) *Riber*, V. *riba* i *ribes* *Ribera*, *riberal*, *riberatge*, *riberenc*, *ribereta*, V. *riba*

RIBES, 'grosella', pres de l'àr. *ribās* 'ruibarbre', usat pels farmacèutics europeus del Renaixement com a nom de la grosella, perquè la usaven com a succedani del ruibarbre. □ 1.ª doc: 1840, Lab.

Lab defineix el *riber* com a arbust ramós «de uns 4 peus de alt, que serveix de adorno als jardins --- lo fruit, uns rahimets o bayas globoses de color roig molt hermós, de sabor agradol molt agradable: *groseller*. ribes, -ium»; i com a nom del fruit, *ribes* o